

Шпеко Анна Андріївна,
аспірантка кафедри дошкільної та початкової освіти
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

В еру цифровізації відчувається вплив цифрових технологій на комунікацію, вияв емоційних реакцій, соціальні зв'язки людей, відбуваються істотні зміни у побудові освітнього процесу та здійснюється пошук нових шляхів мотивації здобувачів освіти до навчання, взаємодії та творчості шляхом використання сучасних засобів. У динамічній реальності важливим є врахування нововведень із орієнтуванням на трансформації й реформування освіти в розвинених країнах світу, а також на оновлений перелік навичок на найближчі роки, опублікований Світовим економічним форумом, де визначено важливими соціально-емоційний досвід та цифрова грамотність.

Із доступом до інтернету з'являються нові способи урізноманітнення інноваційного освітнього середовища, адже так цифрові технології дають більше можливостей для освітян та здобувачів освіти. Зокрема штучний інтелект (далі — ШІ) помітно демонструє експрес-розвиток та почав використовуватися педагогами, учнями, студентами з різною метою. Він символізує новий етап в історії цифрових технологій та у глобальному масштабі розвитку сучасної цивілізації. Ефективне користування його системами зумовило прийняття вагомих документів міжнародними організаціями (ЮНЕСКО, ОЕСР та ЄС), зокрема у яких визначено етичні принципи використання ШІ [1, с. 76].

Метою дослідження є описати можливості використання штучного інтелекту для соціально-емоційного розвитку молодших школярів.

Згідно з даними всеукраїнського дослідження, яке проводилося у вересні-жовтні 2023 року серед учителів початкових класів, 35% респондентів користувалися ChatGPT, а 33% — інструментом ШІ від проєкту «На Урок» [3]. Бачимо, що доволі небагато педагогів обізнані з онлайн-сервісами такого типу та відповідно відчувають труднощі у їх використанні або не бажають їх апробувати в професійній діяльності.

Науковці переконані, що змінити ставлення вчителів початкових класів до ШІ покликані систематичне навчання ШІ, демонстрація шляхів його використання в різних галузях розвитку суспільства та способів полегшення професійної діяльності вчителя за допомогою інструментів автоматизованих систем, ознайомлення з важливістю його розуміння для навчання сучасних учнів [2, с. 110].

З метою розв'язання цієї проблеми наразі організовують курси підвищення кваліфікації для освітян, сучасні вчителі та діти презентують лайфхаки використання нейромереж, науковці описують ризики, виклики та переваги користування ШІ. Крім цього, спостерігається активізація соцмереж, де точаться дискусії як між авторитетними особами, так і звичайними користувачами. Причинами розбіжності думок є порушення академічної доброчесності, знецінення праці справжніх митців, а також розгляд ШІ як

способу вирішення проблем у багатьох сферах життя. Тому вчителю початкових класів важливо навчитися розуміти специфіку ІІІ та особливості його використання в освітній діяльності з метою доповнення та генерування своїх ідей.

ІІІ має потенціал для розвитку соціально-емоційних навичок, розширення можливостей створення персоналізованих підходів та академічного поступу. Цілком ймовірно, що у процесі користування згенерованим матеріалом за допомогою ІІІ виникає емоційний зв'язок, порушуються моральні питання, однак це не замінює повноцінно міжособистісну взаємодію.

Мотивацією використання ІІІ в освіті є те, що він багатофункціональний, адже дозволяє зібрати інформацію щодо конкретної теми, створити опитування, тестування, пісні, розробити за детальним описом дидактичні матеріали, наприклад, постери, закладки, графічний супровід до літературних творів, осучаснити історичних постатей, озвучити згенерованих або реальних персонажів і надати їм рухової активності, покращити якість медіаматеріалів. Отож пропонує безліч можливостей учителям початкових класів у підготовці до уроків, організації дозвілєвої діяльності учнів, вирішенні організаційних питань.

Багато українських педагогів уже тестують функціонал різних програм на основі ІІІ та апробовують потенціал створених неоригінальних об'єктів в ЗЗСО. Будь-який інтернет-користувач може ознайомитися з тими роботами, що викладені в мережу. Так, Т. Берестовська на сервісі Kazka.fun згенерувала казку «Школа чарівних пригод», Н. Баландіна створила анімаційне відео до казки «Чи буває зима?» на Pika Labs, О. Гвоздікова використала ChatGPT для добору завдань фотоквесту до Дня матері, В. Ковтуненко поширив серію візуалізацій оповідання «Мауглі», зроблених у застосунку bing, С. Бахман поділилася розмальовками українського віночка, зробленими у Midjourney, А. Семенюк презентувала шаблони до мінікоміксів, згенеровані ІІІ.

Проте варті уваги не тільки результати взаємодії вчителів з інструментами ІІІ, а й інших фахівців, що створюють якісні матеріали, корисні для використання в освітньому процесі. Наприклад, письменник М. Якуб розробив календар «Титани двадцятих» із фотографіями представників «Червоного ренесансу» за допомогою Midjourney; сценарист М. Пеньєвський створив короткометражний фільм «Привид Різдва», для якого використав аж шість інструментів ІІІ: DALL-E 3, D-ID, ElevenLabs, Midjourney, PixVerse, Runway Gen 2; SMM-спеціаліст Г. Писаренко завдяки платній версії GPT-4 дібрала серію ілюстрацій до віршів «Падав сніг на поріг», «Садок вишневий коло хати» та інших з додаванням на них відповідного тексту.

Завдяки візуалізації інформації у такий спосіб, інтенсивному емоційному вираженню учні краще сприймають і легше запам'ятовують тексти, розуміють прочитане, виявляють більший інтерес до перегляду навчально-виховного матеріалу та бажання створювати його самостійно. Проте варто враховувати те, що для створення якісного медіаконтенту потрібно навчитися послідовно і чітко формулювати думки, влучно добирати слова, правильно будувати речення, описувати сюжет, стиль, деталізувати окремі моменти. Від цього залежатиме схожість того, що хотіли отримати, і того, що було згенеровано.

ІІІ є не тільки інструментом для розв'язання завдань, а ще й спонукає до формування позитивних цінностей та навичок, шляхом генерування казок, які несуть невичерпну джерельну мудрість. Через захопливі історії можна донести важливі істини, адже їхні персонажі закликають вірити в себе, дружити, мріяти, розвивати здібності, взаємодіяти з

іншими, щоб створити гармонійний світ поваги та взаєморозуміння тощо. Нерідко діти можуть відмовитися від читання, але якщо долучаться самі до створення літературного твору завдяки генератору казок Kazka.fun, то цілком ймовірно, що виникне більше бажання прочитати текст та усвідомити його головну думку. Якщо ще попросити дібрати галерею зображень до казки, використавши до прикладу DALL-E 3, то з більшим інтересом вони будуть її представляти.

Крім всього, ШІ виявляє допомогу учням у наданні підтримки собі й іншим, адже є чат-боти, з якими можна практикуватися у взаємодії, імітувати людські взаємини. Доречно запропонувати школярам повзаємодіяти з чат-ботом Character AI для вирішення спільного завдання (скласти перелік порад, придумати пропозиції для календаря добрих справ абощо). Опісля цього попросити їх представити класу найраціональніші варіанти, на їхній погляд, та те, до чого вони ставляться категорично. Такий підхід навчає дітей аналізувати та критично оцінювати інформацію, отриману з третіх джерел.

Іншим аспектом використання чатбота є комунікація з віртуальними героями для симуляції різних соціальних ситуацій та надання зворотного зв'язку. Молодші школярі можуть представити розробленого персонажа, подібного до будь-якої людини, яку вони знають в реальному світі або обрати вже створеного та поділитися думками, які виникли у процесі спілкування з ним. Пояснити вибір, чому саме такий співрозмовник; порівняти, чим відрізняється спілкування зі згенерованим співбесідником і реальним.

Під час організаційного етапу уроку чи рефлексії на онлайн-дошці Padlet можна поділитися настроєм, використавши малювання ШІ. Учитель демонструє роботу цієї функції, а потім надсилає учням посилання, де всі пишуть ключові слова, а ШІ генерує до них 6 картинок. Діти мають прикріпити картинку на дошку, за бажанням можуть написати її назву та описати значення. Або ж учитель добре низку асоціативних карток за допомогою будь-якого графічного генератора, а учні визначаються з тим, яка картка відповідає їм, розвиваючи самоусвідомленість.

Навчитися належного спілкування з іншими людьми (ввічливе привітання, подяка за допомогу, стеження за словами і тоном голосу) є важливим завданням соціально-емоційного навчання (далі — СЕН). Корисними у цьому контексті є функції платформи ElevenLabs. На основі технологій обробки природного мовлення вона здатна розпізнавати інтонації, емоції, мовний стиль та інші аспекти комунікації і внаслідок цього озвучити текст будь-яким голосом.

Можливості програм ШІ розкриваються і в роботі над груповими та одноосібними проектами. Так, за допомогою інструменту Deep Nostalgia школярі можуть застосувати анімацію до старих фотознімків із сімейного архіву. Така робота буде не тільки захопливою для них, а й сприятиме залученню до спільної справи членів родини. Для роботи в групах можна запропонувати цифровий сервіс Animated Drawings. Завдяки йому учні анімують власні малюнки, які потім представляють класу, супроводжуючи презентацію вигаданою історією.

Отже, описані підходи підвищують мотивацію, залученість учнів до навчання та ознайомлення з програмами ШІ, сприятимуть покращенню освітніх результатів, а також зменшать навантаження на вчителя. До того ж сприяють створенню позитивного та диференційованого середовища, соціально-емоційному навчанню за допомогою сучасних технологій. Активне використання генеративних програм ШІ для СЕН є досить новим явищем та все ще потребує апробації у закладах освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Драч І., Петроє О., Бородієнко О., Регейло І., Базелюк О., Базелюк Н., & Слободянюк О. Використання штучного інтелекту у вищій освіті. Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство». 2023. Вип. 15. С. 66–82.
2. Морзе Н. В., Варченко-Троценко Л. О., Терлецька Т. С., & Смирнова-Трибульська Є. М. Штучний інтелект у ролі асистента вчителя початкової школи. Електронне наукове фахове видання «Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету». 2023. Вип. 15. С. 97–115.
3. Результати всеукраїнського дослідження про перспективи використання ШІ в загальній середній освіті. 2023. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/rezultati-vseukrayinskogo-doslidzhennya-pro-perspektivi-shi-v-zagalnij-serednij-osviti> (Дата звернення: 18.01.2024).